

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО”**

**Харків
2026**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ЯРОСЛАВА МУДРОГО

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО”**

(ступінь “Бакалавр”, спеціальність D8 “Право”)

Харків
2026

Навчально-методичний посібник для практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни “Муніципальне право” (ступінь “Бакалавр”, спеціальність D8 “Право”) / уклад. Бодрова І.І., Величко В.О., Гаращук І.В., Лялюк О.Ю., Муртіщева А.О., Омелько І.І., Соляннік К.Є. Х. : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого”, 2026. 68 с.

У к л а д а ч і: І.І. Бодрова – теми 15, 16

В.О. Величко – теми 5, 6

І.В. Гаращук – теми 11, 13, 14

О.Ю. Лялюк – теми 1, 3, 4

А.О. Муртіщева – теми 2, 12

І.І. Омелько – теми 7, 8

К.Є. Соляннік – теми 9, 10

Рекомендовано до видання кафедрою державного будівництва (протокол № 2 від 14.09.2026 р.)

© Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого, 2026

ВСТУП

“Муніципальне право” є нормативною дисципліною циклу професійно-практичної підготовки, метою якої є формування цілісного уявлення про теоретичні засади і сучасне правове регулювання організації й функціонування муніципальної влади, формування цілісного уявлення про специфіку правового регулювання статусу суб’єктів муніципально-правових відносин, особливості реалізації повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Вона має важливе значення для підготовки юристів, оскільки сприяє розширенню загального та професійного світогляду, допомагає оволодіти методикою аналізу структурно-функціональної та компетенційної специфіки муніципальних органів, розуміти особливості муніципальної системи України, організаційно-правові моделі муніципального управління, особливості нормотворчого процесу в органах місцевого самоврядування, види та підстави муніципально-правової відповідальності, засади правового регулювання муніципальної служби.

У навчальному курсі розкриваються питання зарубіжного та вітчизняного досвіду становлення місцевого самоврядування, особливостей правового регулювання місцевого самоврядування в Україні, територіальної організації муніципальної влади в Україні, системно-структурної організації муніципальної влади в Україні, правовий статус та правові аспекти співробітництва між територіальними громадами, система та порядок функціонування представницьких органів місцевого самоврядування, правовий статус виконавчих органів сільських, селищних, міських рад та місцевих голів, органи самоорганізації населення та старости в системі місцевого самоврядування, правові аспекти взаємодії суб’єктів місцевого самоврядування між собою, з органами державної влади та з інститутами громадянського суспільства, питання муніципально-правової відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, правове регулювання та порядок здійснення демократії участі в системі місцевого самоврядування, порядок організації і прийняття актів у суб’єктами місцевого самоврядування, загальні засади службової діяльності в органах місцевого самоврядування, питання компетенції органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Муніципальне право” студенти повинні:

- знати поняття муніципального права, місцевого самоврядування; правове регулювання та основні тенденції розвитку місцевого самоврядування; види муніципальних систем у зарубіжних країнах; системно-

структурну організацію місцевого самоврядування в Україні; особливості демократії участі та реалізації прав і свобод людини в місцевому самоврядуванні; практику функціонування органів і посадових осіб місцевого самоврядування; специфіку нормотворчого процесу суб'єктів місцевого самоврядування; особливості реалізації повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування;

– вміти використовувати отримані знання щодо організації муніципальної влади та користуватися організаційно-управлінським інструментарієм, застосовуючи отримані знання в процесі практичної діяльності; самостійно орієнтуватися в системі законодавчих та локальних нормативних актів, що регламентують суспільні відносини у галузі місцевого самоврядування; набуті навичок аналізу і коментування нормативно-правових актів, які регулюють питання організації та діяльності органів місцевого самоврядування; прогнозувати напрямки розвитку самоврядних інституцій в Україні.

Матеріал посібника поданий за модульним принципом організації навчального процесу.

ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
	Усього	У тому числі		
		Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо	Самостійна робота
Модуль 1. Загальні засади становлення та розвитку муніципального права				
Тема 1. Муніципальне право в системі права України.	7	2	2	3
Тема 2. Зарубіжний і вітчизняний досвід становлення місцевого самоврядування.	7	2	2	3
Тема 3. Правове регулювання місцевого самоврядування в Україні.	7	2	2	3
Тема 4. Територіальна організація муніципальної влади в Україні.	7	2	2	3
Тема 5. Системно-структурна організація муніципальної влади в Україні	7	2	2	3
Модуль 2. Суб'єкти муніципально-правових відносин				
Тема 6. Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування	7	2	2	3
Тема 7. Система та порядок функціонування представницьких органів місцевого самоврядування.	9	1	2	6
Тема 8. Депутат місцевої ради, як представник інтересів територіальної громади.	9	1	-	8
Тема 9. Сільський, селищний, міський голова, як головна посадова особа територіальної громади й місцевого самоврядування.	8	1	2	5
Тема 10. Правовий статус виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.	9	1	-	8
Тема 11. Органи самоорганізації населення та старости в системі місцевого самоврядування.	7	2	2	3
Тема 12. Муніципально-правова відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.	7	2	2	3

Модуль 3. Порядок діяльності та повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування				
Тема 13. Демократія участі у місцевому самоврядуванні: правове регулювання форм та порядку здійснення.	7	2	2	3
Тема 14. Порядок організації і прийняття актів в системі місцевого самоврядування.	7	2	2	3
Тема 15. Загальні засади службової діяльності в органах місцевого самоврядування.	8	-	-	8
Тема 16. Загальні засади компетенції органів та посадових осіб місцевого самоврядування.	7	2	2	3
Усього годин / кредитів ECTS	120/4	26	26	68

ЗАТВЕРДЖЕНО

кафедрою державного будівництва
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(протокол № 2 від 14.09.2026 р.)

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО”

Розділ I. Загальні засади становлення і розвитку муніципального права

1. Муніципальне право в системі права України.

Поняття науки муніципального права. Предмет і метод муніципального права як науки. Система та джерела науки муніципального права. Історичний розвиток науки муніципального права. Взаємодія муніципального права з іншими галузями права та науками.

Муніципальне право як галузь права. Співвідношення муніципального та конституційного права. Муніципально-правові відносини: поняття, види, зміст. Суб'єкти муніципально-правових відносин. Муніципально-правові норми та муніципально-правові інститути.

Навчальна дисципліна «Муніципальне право» та її значення для підготовки юристів.

2. Зарубіжний і вітчизняний досвід становлення місцевого самоврядування.

Сучасні концепції розвитку місцевого самоврядування та їх правова природа. Міжнародно-правове регулювання та основні світові тенденції розвитку місцевого самоврядування. Всесвітня декларація місцевого самоврядування. Європейська хартія місцевого самоврядування.

Види муніципальних систем в зарубіжних країнах. Правове регулювання та особливості функціонування органів місцевого самоврядування в окремих європейських країнах: на прикладі Польщі та Франції.

Концептуальні засади становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні. Особливості муніципальної системи України.

3. Правове регулювання місцевого самоврядування в Україні.

Конституційна регламентація поняття та системи місцевого самоврядування в Україні. Основні напрямки удосконалення конституційного регулювання питань місцевого самоврядування.

Система законодавчого регулювання питань місцевого самоврядування. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні», як статусний законодавчий акт щодо системи місцевого самоврядування. Проблеми співвідношення конституційної та законодавчої регламентації місцевого самоврядування.

Підзаконне регулювання питань місцевого самоврядування. Роль локальних правових актів у регламентації порядку організації і діяльності місцевого самоврядування.

4. Територіальна організація муніципальної влади в Україні.

Поняття та система територіальної організації муніципальної влади в Україні. Адміністративно-територіальний устрій як основа територіальної організації муніципальної влади. Особливості правового регулювання територіальної організації муніципальної влади. Організація управління територіями на регіональному та субрегіональному рівнях. Організація управління територією територіальної громади. Організація управління районами в місті. Особливості організації управління в населених пунктах та значення старостинських округів. Особливості здійснення муніципальної влади в містах із спеціальним статусом.

5. Системно-структурна організація муніципальної влади в Україні.

Поняття системи місцевого самоврядування. Елементи системи місцевого самоврядування. Суб'єкти місцевого самоврядування: система та види. Система органів місцевого самоврядування. Відмінні риси органів місцевого самоврядування та органів державної влади. Посадові особи місцевого самоврядування. Форми здійснення місцевого самоврядування як елемент його системи.

Структура (внутрішньоорганізаційна будова) органів місцевого самоврядування. Критерії побудови оптимальної структури органів місцевого самоврядування.

Розділ II. Суб'єкти муніципально-правових відносин

6. Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування.

Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Ознаки територіальної громади як колективного суб'єкта. Членство в територіальній громаді та його значення для її функціонування. Реєстр територіальної громади: порядок ведення та значення. Компетенція територіальної громади. Загальна характеристика форм здійснення територіальною громадою місцевого самоврядування.

Добровільне об'єднання територіальних громад як механізм здійснення реформи децентралізації влади. Недоліки регулювання правового статусу територіальної громади.

7. Система та порядок функціонування представницьких органів місцевого самоврядування.

Сільські, селищні, міські ради в системі представницьких органів місцевого самоврядування. Особливості функціонування сільських, селищних, міських рад на територіях об'єднаних територіальних громад. Особливості внутрішньоорганізаційної будови сільських, селищних, міських рад.

Система та обсяг повноважень сільських, селищних, міських рад. Форми і методи діяльності сільських, селищних, міських рад. Порядок прийняття рішень сільськими, селищними, міськими радами.

Правовий статус районної у місті ради (у разі її створення). Взаємодія районної у місті ради з міською радою та міським головою.

Специфіка правового статусу, структури та порядку функціонування районних і обласних рад. Правовий статус та організація роботи голови обласної, районної ради, їх перших заступників та заступників. Взаємодія районних та обласних рад з сільськими, селищними, міськими радами.

8. Депутат місцевої ради, як представник інтересів територіальної громади.

Правове регулювання діяльності депутата місцевої ради. Порядок обрання депутата місцевої ради та набуття ним повноважень. Права і обов'язки депутата місцевої ради. Форми роботи депутата в раді. Взаємодія депутата місцевої ради з виборцями. Контроль за діяльністю депутата місцевої ради з боку територіальної громади. Підстави та порядок притягнення депутата місцевої ради до відповідальності. Основні напрямки удосконалення діяльності депутатів місцевих рад.

9. Сільський, селищний, міський голова, як головна посадова особа територіальної громади й місцевого самоврядування.

Правове регулювання діяльності сільського, селищного, міського голови. Загальні засади організації і проведення виборів сільського, селищного, міського голови. Система повноважень сільського, селищного, міського голови. Форми і методи діяльності сільського, селищного, міського голови. Правові акти сільського, селищного, міського голови.

Взаємодія сільського, селищного, міського голови з радою та з її виконавчими органами. Контроль територіальної громади за діяльністю сільського, селищного, міського голови.

10. Правовий статус виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.

Поняття, система та види виконавчих органів місцевих рад. Правовий статус виконавчого комітету місцевої ради. Порядок формування та структура виконавчого комітету. Форми і методи діяльності виконавчого комітету місцевої ради. Порядок прийняття рішень виконавчим комітетом.

Правовий статус управлінь, відділів та інших виконавчих органів місцевих рад. Порядок утворення та ліквідації управлінь, відділів та інших виконавчих органів місцевих рад. Співвідношення компетенції виконавчого комітету та управлінь, відділів, інших виконавчих органів місцевих рад. Особливості виконання рішень районних та обласних рад.

11. Органи самоорганізації населення та старости в системі місцевого самоврядування.

Поняття та правове регулювання діяльності органів самоорганізації населення. Правовий статус органів самоорганізації населення. Порядок утворення органу самоорганізації населення. Система повноважень органу самоорганізації населення. Значення органів самоорганізації населення в механізмі децентралізації влади.

Правовий статус старости в системі місцевого самоврядування. Правова, організаційна та територіальна основи діяльності старости. Порядок обрання та припинення повноважень старости. Система повноважень старости.

12. Муніципально-правова відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Поняття, ознаки, види муніципально-правової відповідальності органів

та посадових осіб місцевого самоврядування. Відмінні риси муніципально-правової та конституційно-правової відповідальності.

Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед населенням, державою, фізичними та юридичними особами. Підстави муніципально-правової відповідальності та муніципально-правові санкції. Механізм притягнення до муніципально-правової відповідальності.

Розділ III. Порядок діяльності та повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування

13. Демократія участі у місцевому самоврядуванні: правове регулювання форм та порядку здійснення.

Муніципальні права і свободи: система та правове регулювання. Особливості реалізації прав і свобод людини у місцевому самоврядуванні. Механізм реалізації муніципальних прав і обов'язків особи.

Система форм демократії участі та їх правове регулювання. Колективні та індивідуальні форми участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення.

Місцевий референдум, як найважливіша форма прийняття рішення територіальною громадою. Поняття та порядок проведення загальних зборів (конференції) жителів. Особливості правового регулювання та порядку проведення громадських слухань. Місцеві ініціативи в системі форм демократії участі. Інші форми участі територіальної громади або її частини у вирішенні питань місцевого значення.

14. Порядок організації і прийняття актів у суб'єктами місцевого самоврядування.

Поняття, види, юридичні властивості актів суб'єктів місцевого самоврядування. Особливості нормотворчого процесу в органах місцевого самоврядування. Роль постійних комісій місцевих рад у нормотворчому процесі. Правова експертиза проектів актів місцевого самоврядування. Статут територіальної громади, регламент місцевої ради: порядок підготовки, прийняття. Реалізація актів суб'єктів місцевого самоврядування. Контроль у сфері нормотворчої діяльності органів місцевого самоврядування. Судовий захист прав місцевого самоврядування.

15. Загальні засади службової діяльності в органах місцевого самоврядування.

Поняття муніципальної служби і її правове регулювання. Право на службу в органах місцевого самоврядування в Україні. Муніципальні службовці: статус, порядок проходження служби, права та обов'язки. Обмеження, пов'язані з прийняттям на службу в органи місцевого самоврядування та проходженням служби. Порядок проведення атестації та підвищення кваліфікації муніципальних службовців. Особливості правового статусу виборних осіб місцевого самоврядування. Відповідальність за порушення законодавства про муніципальну службу. Кадрова політика щодо муніципальної служби.

16. Загальні засади компетенції органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Компетенція органу місцевого самоврядування як складна правова категорія. Підвідомчість у структурі компетенції. Поняття та види повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Власні, делеговані, виключні повноваження органів місцевого самоврядування та особливості їх реалізації. Проблеми розмежування повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування.

Основні засади делегування повноважень у сфері місцевого самоврядування. Контроль за виконанням делегованих повноважень у сфері місцевого самоврядування.

Співвідношення повноважень представницьких і виконавчих органів місцевого самоврядування. Особливості реалізації повноважень посадових осіб місцевого самоврядування при вирішенні питань місцевого значення.

Повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо управління комунальною власністю та повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування в бюджетно-фінансовій сфері.

ЗАВДАННЯ

ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Муніципальне право в системі права України (колоквіум)

2 год

Основні питання

1. Поняття науки муніципального права. Предмет, метод, система та джерела науки муніципального права.
2. Історичний розвиток науки муніципального права. Взаємодія муніципального права з іншими галузями права та науками.
3. Муніципальне право як галузь права. Співвідношення муніципального та конституційного права.
4. Муніципально-правові відносини: поняття, види, зміст. Суб'єкти муніципально-правових відносин.
5. Муніципально-правові норми та муніципально-правові інститути.
6. Навчальна дисципліна «Муніципальне право» та її значення для підготовки юристів.

Список нормативних актів і літератури

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Паспорт спеціальності 12.00.02 конституційне право; муніципальне право: затверджений Постановою президії ВАК України 08.10.2008 № 42-06/7. Сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v42_0330-08#Text

Децентралізація державної влади: український і європейський контекст: монографія / за наук. ред. О. Ю. Лялюка. Харків, 2022. 766 с.

Батанов О.В. Предмет муніципального права як галузі права: дискусійні питання теорії. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 5. 2023. С. 80-86

Батанов О.В. Принципи муніципального права як галузі права: дискусійні питання теорії. *Український часопис конституційного права*. № 2. 2024. С. 3-23.

Батанов О.В. Концепт «Муніципальне право – комплексна галузь права»: критичний аналіз сучасних підходів. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право*. Вип. 16(28), 2023. С. 16-23

Батанов О.В. Функції муніципального права як галузі права: дискусійні питання теорії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. Том 1 № 80 (2023). С. 94-101.

Батанов О.В. Доктрина муніципального права Михайла Баймуратова. *Alfred Nobel University Journal of law*. 2024. № 2 (9). С. 8-19

Батанов О. В. Теорія муніципального права: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2024. 412 с.

Баймуратов М.О., Кофман Б.Я. Міжнародне муніципальне право як галузь міжнародного публічного права: до питання про формування галузі. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Право»*. 2021. № 2 (3). С. 7-27

Верлос Н. В. Муніципальне право : навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Право» освітньо-професійної програми «Право». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 180 с.

Галіахметов І. А. Муніципальне право України: методологія становлення та розвитку: монографія. Київ: КНЕУ, 2016. 343 с.

Георгізова І. Л. Навчально-методичний посібник з дисципліни «Муніципальне право України». Черкаси : ФОП О.Ф. Нечитайло «Поліграфічний центр», 2016. 74 с.

Колобиліна О.О. Теоретико-правова характеристика ключових інститутів муніципального права. *Вісник ХНУВС–Bulletin of KhNUiA*. 2023. № 3(102). С. 40-46.

Лялюк О.Ю. Муніципальне право України як галузь права. Проблеми законності: Акад. зб. наук. праць. Відп. ред. В.Я. Тацій. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2010. Вип. 110. С. 37–46.

Любченко П.М. Муніципальне право: підручник. Харків: Право, 2019. 512 с.

Муніципальне право України : Підручник / В. Ф. Погорілко, О. Ф. Фрицький, М. О. Баймуратов та ін. ; за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. К. : Юрінком Інтер, 2006. 592 с.

**Тема 2. Зарубіжний і вітчизняний досвід становлення місцевого
самоврядування
(колоквіум)
2 год**

Основні питання

1. Сучасні концепції розвитку місцевого самоврядування та їх правова природа.
2. Міжнародно-правове регулювання та основні світові тенденції розвитку місцевого самоврядування.
3. Види муніципальних систем в зарубіжних країнах.
4. Концептуальні засади становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні. Особливості муніципальної системи України.

Список нормативних актів і літератури

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15.07.97 р. №452/97-ВР URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/452/97-%D0%B2%D1%80>

Биков О. М. Проблеми на шляху становлення місцевого самоврядування у Франції. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія "Право".* 2023. Випуск 79: частина 1. С. 124-127. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/10/22.pdf>

Биков О. М., Скоморовський В. Б. Становлення та розвиток місцевого самоврядування у зарубіжних країнах. *Legal Bulletin.* 2023. № 8. С. 51–56. URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legal-bulletin/article/view/388/333>

Волошина Я. Місцеве самоврядування: теорії походження та їх реалізація. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 3. С. 117–122.

Європейський досвід удосконалення місцевого самоврядування / Нац. акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т держ. буд. та місц. самоврядування; редкол. Ю. П. Битяк [та ін.]. Х. : Оберіг, 2012. 64 с. (Наукові доповіді; вип. 3)

Конституційні моделі місцевого самоврядування у державах-учасниках ЄС, Швейцарії та Україні: монограф.; за ред. Федоренка. Київ: Видавництво ліра-К, 2017. 288 с. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/fedorenko_v.l._chernezhenko_o.m._konstytuciyni_modeli_miscevogo_samovryaduvannya_monografiya_2017.pdf

Любченко П.М. Муніципальне право: підручник. Харків: Право, 2019. 512 с.

Муніципальне право України : Підручник / В. Ф. Погорілко, О. Ф. Фрицький, М. О. Баймуратов та ін. ; за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. К. : Юрінком Інтер, 2006. 592 с.

Нестор В. Р. Самоврядування у містах України та Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії: конституційно-порівняльний аналіз : монографія / В. Р. Нестор — видання друге, доповнене та перероблене. Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. 388 с. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/kafedra/teory-prava/nestor.pdf>

Приєшкіна О. В. Розвиток місцевого самоврядування Франції. Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі: 3-і юр. читання : матер. ювілейної всеукр. дистанційн. наук. конф. (Одеса, 10 квіт. 2020 р.). Одеса : Фенікс, 2020. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2c5d2760-ce3f-408f-a97f-dbe58afdebfe/content>

Чиркін А. С. Конституційно-правове регулювання місцевого самоврядування в Польщі, Угорщині, Чехії : монографія. Харків: Юрайт, 2019. 220 с.

Чиркін А. С., Кушнір В. Особливості місцевого самоврядування Франції. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 176-180. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/5/32.pdf>

Anton Chyrkin, Alina Murtishcheva Building on Polish experience of local self-government development in Ukraine as a form of cooperation between countries: *The formation and peculiarities of the implementation of the European Union's Eastern policy* : Scientific monograph [science eds. T. Astramovich-Leik,

Ya. Turchyn]. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. 327 p. P. 290-301. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-224-1-21>

Chyrkin, A. Reform of decentralization and regional policy in the Visegrad. *Opinion*. 2019. Vol. 35, # 90-2. 631-648.

Тема 3. Правове регулювання місцевого самоврядування в Україні (колоквіум)

2 год

Основні питання

1. Конституційна регламентація поняття та системи місцевого самоврядування в Україні.
2. Система законодавчого регулювання питань місцевого самоврядування. Проблеми співвідношення конституційної та законодавчої регламентації місцевого самоврядування.
3. Підзаконне регулювання питань місцевого самоврядування.
4. Роль локальних правових актів у регламентації порядку організації і діяльності місцевого самоврядування.

Список нормативних актів і літератури

Європейська хартія місцевого самоврядування, прийнята: 15.10.1985 р. Радою Європи, ратифікована: Закон України від 15.07.1997 р. № 452/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 р. № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11.07.2001 р. № 2625-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>

Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України від 16.04.2009 р. № 1275-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-17#Text>

Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України від 28.07.2023 № 3285-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3285-20#Text>

Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15.01.1999 № 401-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України та конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої, третьої, четвертої статті 118, частини третьої статті 133, частин першої, другої, третьої статті 140, частини другої статті 141 Конституції України, статті 23, пункту 3 частини першої статті 30 Закону України "Про державну службу", статей 12, 79 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", статей 10, 13, 16, пункту 2 розділу VII "Прикінцеві положення" Закону України "Про столицю України - місто-герой Київ", статей 8, 10 Закону України "Про місцеві державні адміністрації", статті 18 Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування" (справа про особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування у місті Києві) від 25.12.2003 № 21-рп/2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v021p710-03#Text>

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 61 народного депутата України про офіційне тлумачення положень пункту 10 частини першої статті 106, частин першої, другої, четвертої статті 118, частини третьої статті 133, частини другої статті 140 Конституції України, частини четвертої статті 1, частини другої статті 8, частини четвертої статті 9 Закону України "Про місцеві державні адміністрації", пункту 2 розділу VII "Прикінцеві положення" Закону України "Про столицю України - місто-герой

Київ" (справа про особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування в районах міста Києва) від 13.10.2005 №9-рп / 2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-05#Text>

Чумак В. В., Рєзнік О. М. Особливості правового регулювання діяльності місцевого самоврядування в умовах сталого розвитку. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту ім. Е. О. Дідоренка*. 2023. Вип. 3 (103). С. 78-85.

Батанов О. В., Кравченко В. В. Місцеве самоврядування як інститут громадянського суспільства: муніципально-правові проблеми взаємодії та функціонування. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6. № 6/7. С. 45–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2018_6_6-7_8

Гейко Л., Луценко Ю., Ковальова Р. Ціль та сутність реформування системи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. *Наук. вісн. Одес. нац. економіч. ун-ту*. 2017. № 7/8. С. 64–78.

Гончар С. В. Сутнісні характеристики феномену місцевого самоврядування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 8. С. 95–102.

Демиденко В. О., Ковальчук О. В. Результати і проблеми реформування місцевого самоврядування в Україні та удосконалення законодавства у цій сфері. *Наук. записки Ін-ту законодавства Верхов. Ради України*. 2017. № 6. С. 27–31.

Ключковський Ю. Б. Правове регулювання місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Право України*. 2024. № 6. С. 61-76.

Кравченко В. Питання дотримання принципів європейської хартії місцевого самоврядування в процесі проведення муніципальної реформи в Україні. *Вісн. Акад. праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. № 1. С. 51–54.

Майданник О. Становлення та розвиток української моделі місцевого самоврядування. *Вісн. Акад. праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. № 1. С. 55–59.

Мальчин Ю. Проблеми розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Вчені записки Таврійськ. нац. ун-ту ім. В. І. Вернадського. Серія : Історичні науки*. 2017. Т. 28 (67). № 1. С. 25–31.

Пак Н. Т., Подвірна Н. С. Територіальні громади як основний елемент місцевого самоврядування. *Наук. вісн. Міжнар. гуманітар. ун-ту. Серія : Економіка і менеджмент*. 2018. Вип. 29. С. 63–67.

Панова І. Ю. Становлення правового регулювання місцевого самоврядування в незалежній Україні. *Міжнар. наук. журн. «Інтернаука». Серія : Юридичні науки*. 2018. № 5. С. 27–32.

Пономарьов В. Інститут місцевого самоврядування: його походження та розвиток у світі. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. Вип. 2. С. 132–137.

Соляник К. Реформа місцевого самоврядування в Україні: концептуальні проблеми конституційно-правового забезпечення та перспективи розвитку. *Право України*. 2018. № 5. С. 207–223.

Толкачова І. А. Конституційно-правове регулювання місцевого самоврядування в Україні. *Юридичний вісник*. № 4 (37). 2015. С. 75-79.

Тема 4. Територіальна організація муніципальної влади в Україні (колоквиум)

2 год

Основні питання

1. Поняття та система територіальної організації муніципальної влади в Україні.
2. Адміністративно-територіальний устрій як основа територіальної організації муніципальної влади.
3. Особливості правового регулювання територіальної організації муніципальної влади.
4. Організація управління територіями на регіональному та субрегіональному рівнях. Організація управління територією територіальної громади. Організація управління районами в місті.
5. Особливості організації управління в населених пунктах та значення старостинських округів.
6. Особливості здійснення муніципальної влади в містах із спеціальним статусом.

Список нормативних актів і літератури

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів "район" та "район у місті", які застосовуються в пункті 29 частини першої статті 85, частині п'ятій статті 140 Конституції України, і поняття "організація управління районами в містах", яке вживається в частині п'ятій статті 140 Конституції України та в частині першій статті 11 Закону України "Про столицю України - місто-герой Київ", а також щодо офіційного тлумачення положень пункту 13 частини першої статті 92 Конституції України, пункту 41 частини першої статті 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" стосовно повноваження міських рад самостійно вирішувати питання утворення і ліквідації районів у місті (справа про адміністративно-територіальний устрій) від 13.07.2001 №11-рп/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-01#Text>

Бодрова І. І. Проблеми правового забезпечення та реалізації реформи територіальної організації влади в Україні. Challenges and prospects for the development of legal systems in Ukraine and EU countries: comparative analysis : Collective monograph. Riga : Izdevniecība "Baltija Publishing", 2019. Volume 1. 316 р. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/122/3414/7204-1?inline=1>

Бодрова І. І. 2.1. Основні напрями модернізації адміністративно-територіального устрою в Україні; 2.3. Концептуальні основи децентралізації повноважень та їх конституційно-правове забезпечення; 2.4. Конституційно-правове забезпечення державного нагляду за додержанням органами місцевого самоврядування Конституції та законів в Україні. – В кон. Конституційно-правове забезпечення реформи децентралізації влади: вітчизняний та зарубіжний досвід / [О. В. Петришин, С. Г. Серьогіна, І. І. Бодрова та ін.] ; редкол.: Ю. П. Битяк, І. І. Бодрова, П. М. Любченко [та ін.]; Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. – Харків : Право, 2020. Серія «Наукові доповіді». Вип. 25. С. 143-157; 177-198; 199-214.

Бодрова І. І. Адміністративно-територіальний устрій як об'єкт конституційно-правової політики в Україні . – В кн.: Проблеми правового регулювання територіальної організації влади в Україні: монографія / П.М. Любченко, С.Г. Серьогіна, І.І. Бодрова, О.Ю. Лялюк, К.О. Закоморна та ін.; за заг. ред. проф. П.М. Любченка. Харків, 2018. С. 7-43.

Лялюк О. Ю. підрозділ 1.4. Принцип територіальності як основоположна засада конституційного ладу та його значення для організації муніципальної влади. 2.1. Політико-територіальна організація держави і різноманіття її форм // Проблеми правового регулювання територіальної організації влади в Україні: монографія / П.М. Любченко, С.Г. Серьогіна, І.І. Бодрова, О.Ю. Лялюк, К.О. Закоморна та ін.; за заг. ред. проф. П.М. Любченка. Харків, 2018. С. 72-87; 95-101.

Лялюк О. Ю. Проблемні питання формування територіальної основи об'єднаної територіальної громади в процесі реформування місцевого самоврядування. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. № 35. 2018. С. 83-93.

Лялюк О. Ю. Територіальна організація публічної влади в Україні як конституційно-правова категорія. *Теорія і практика правознавства* : електрон. наук. фах. вид. 2014. № 1. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/6338>

Серьогіна С. Г., Бодрова І. І., Петришина М. О. Муніципально-правова політика як пріоритетний напрямок правової політики в умовах реформування територіальної організації влади та європейської інтеграції України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021, № 3. С. 129-143.

Тема 5. Системно-структурна організація муніципальної влади в Україні (колоквиум)

2 год

Основні питання

1. Поняття та елементи системи місцевого самоврядування.
2. Суб'єкти місцевого самоврядування: система та види. Система органів місцевого самоврядування. Посадові особи місцевого самоврядування.
3. Форми здійснення місцевого самоврядування як елемент його системи.
4. Структура (внутрішньоорганізаційна будова) органів місцевого самоврядування. Критерії побудови оптимальної структури органів місцевого самоврядування.

Список нормативних актів і літератури

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Батанов О. В. Теорія муніципального права: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2024. 412 с.

Кириченко Ю. М. Організаційно-правові форми діяльності органів місцевого самоврядування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 286-290. URL: https://lsej.org.ua/12_2022/66.pdf

Любченко П.М. Муніципальне право: підручник. Харків: Право, 2019. 512 с.

Муніципальне право України : Підручник / В. Ф. Погорілко, О. Ф. Фрицький, М. О. Баймуратов та ін. ; за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. К. : Юрінком Інтер, 2006. 592 с.

Тема 6. Територіальна громада – первинний суб’єкт місцевого самоврядування (практичне заняття)

2 год

Основні питання

1. Територіальна громада, як первинний суб’єкт місцевого самоврядування. Ознаки територіальної громади як колективного суб’єкта.
2. Членство в територіальній громаді та його значення для її функціонування.
3. Реєстр територіальної громади: порядок ведення та значення.
4. Компетенція територіальної громади. Загальна характеристика форм здійснення територіальною громадою місцевого самоврядування.
5. Добровільне об’єднання територіальних громад як механізм здійснення реформи децентралізації влади.

Завдання

1. Громадянин України, який самовисунувся на посаду міського голови, звернувся із заявою про реєстрацію кандидатом на цю посаду до міської виборчої комісії. Виборча комісія відмовила у реєстрації на підставі того, що згідно з поданими документами громадянин не проживає і не працює на території виборчого округу, де він має бажання балотуватися, а отже, не є

членом територіальної громади і не має права голосу на місцевих виборах. На дії виборчої комісії громадянин подав скаргу до Центральної виборчої комісії, наголосивши, що порушено його виборче право, оскільки ценз осілості Конституцією України не передбачений.

Зробіть юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення. Які особливості реалізації виборчого права на місцевих виборах передбачені чинним законодавством?

2. Сільська рада відмовила у наданні дозволу на створення вуличного комітету, мотивуючи своє рішення тим, що був порушений порядок ініціювання створення цього органу, оскільки на зборах жителів членом ініціативної групи, яка представляє інтереси учасників зборів, був обраний іноземний громадянин. Ініціативна група звернулася до суду з вимогою скасування рішення сільської ради у зв'язку з порушенням Ст. 6 Конвенції про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні.

Чи відповідають рішення сільської ради вимогам законодавства? Як здійснюється формування органів самоорганізації населення? Яке рішення має прийняти суд?

3. Мешканці багатоповерхового будинку звернулися до міського голови з вимогою розглянути на черговій сесії міської ради в порядку місцевої ініціативи питання про забезпечення регулярного безкоштовного підвезення до місця навчання і додому школярів, які мешкають у цьому будинку. Міський голова відмовив жителям, пояснивши, що для ініціювання членами територіальної громади розгляду питання в раді потрібно утворити ініціативну групу й попередньо провести громадські слухання.

Прокоментуйте дії членів територіальної громади та міського голови. Як відбувається реалізація права членів територіальної громади на місцеві ініціативи?

4. Член територіальної громади міста обласного значення звернувся до секретаріату обласної ради з проханням потрапити на особистий прийом до голови обласної ради, щоб внести йому в порядку місцевої ініціативи питання про проведення консультативного опитування жителів області. Керуючий справами ради пояснив, що прийом громадян голова обласної ради не проводить у зв'язку із завантаженістю й рекомендував подати письмове звернення до міського голови.

Зробіть юридичний аналіз ситуації. Чи відповідають дії члена територіальної громади та керуючого справами ради вимогам законодавства?

5. Група активістів (30 осіб) звернулася до міської ради з проєктом рішення в порядку «місцевої ініціативи». Вони просили виділити кошти з бюджету громади на облаштування скверу. Секретар міської ради відмовив у реєстрації ініціативи. Активісти оскаржили відмову до суду, стверджуючи, що вони є представниками територіальної громади, тому мають право вносити будь-які проєкти рішень безпосередньо на розгляд міської ради.

Яке рішення має винести суд? Чи належить питання розподілу бюджетних коштів до предмету місцевої ініціативи?

Список нормативних актів і літератури

Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

Бодрова І. І. Концептуальні підходи визначення поняття територіальної громади. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2004. Вип. 7. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3df06705-93b9-4d59-875e-e62126e9578b/content>

Стещенко Т. В., Никончук Н. С. Об'єднання територіальних громад як один із напрямів реформи децентралізації влади в Україні. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2020. Вип. 40. С. 97-110.

Тема 7. Система та порядок функціонування представницьких органів місцевого самоврядування (практичне заняття)

2 год

Основні питання

1. Сільські, селищні, міські ради в системі представницьких органів місцевого самоврядування.
2. Система та обсяг повноважень сільських, селищних, міських рад.
3. Форми і методи діяльності сільських, селищних, міських рад. Порядок прийняття рішень сільськими, селищними, міськими радами.
4. Правовий статус районної у місті ради (у разі її створення). Взаємодія районної у місті ради з міською радою та міським головою.
5. Специфіка правового статусу, структури та порядку функціонування районних і обласних рад.
6. Правовий статус та організація роботи голови обласної, районної ради, їх перших заступників та заступників.

Завдання

1. У новоутвореній територіальній громаді відбулися вибори. Виборці обрали селищну раду та селищного голову. Частина депутатів наполягає на тому, що рада не може почати свою роботу без затвердження регламенту, інші – що вона діє вже на підставі Закону «Про місцеве самоврядування в Україні».

З якого моменту селищна рада набуває повноважень? Яке значення має регламент ради? Чи може місцева рада ухвалювати рішення без регламенту?

2. Міська рада планує ухвалити рішення про передачу комунального майна приватному підприємству. На сесію прибули 30 із 50 депутатів. З них «за» проголосували 16.

Чи є таке рішення ухваленим? Які вимоги до кворуму та голосування встановлені законодавством? Які правові наслідки має рішення, ухвалене з порушенням процедури?

3. У великому місті було утворено районну у місті раду. Депутати цієї ради вимагають від міської ради делегування їм права розпоряджатися землею району. Міська рада відмовила, посилаючись на власну компетенцію.

Який правовий статус районної у місті ради? Які повноваження вона може мати? Чи правомірні вимоги депутатів районної у місті ради?

4. На першій сесії новообраної обласної ради депутати не змогли обрати голову ради. Частина депутатів вважає, що сесію слід закрити й перенести розгляд, інші – що обрання має відбутися негайно.

Який порядок обрання голови обласної ради? Чи може рада працювати без обраного голови? Хто веде засідання до моменту обрання голови?

5. Районна рада ухвалила рішення про створення районного комунального підприємства з благоустрою. Міська рада, що входить до складу району, оскаржила це рішення, вважаючи, що районна рада перевищила свої повноваження.

Які повноваження мають районні ради згідно із законодавством? Чи може районна рада створювати комунальні підприємства? У якому порядку оскаржується рішення районної ради?

6. Міська рада прийняла рішення про передачу земельної ділянки державної форми власності у приватну власність фізичній особі. Прокуратура оскаржила це рішення в суді, вказуючи, що міська рада вийшла за межі своїх повноважень.

Зробіть юридичний аналіз ситуації. Чи мала міська рада право ухвалювати таке рішення? Якими правовими актами визначаються межі повноважень органів місцевого самоврядування щодо управління земельними ресурсами?

7. Рішенням міської ради було затверджено порядок управління районами в місті. Згідно рішення після формування міської ради нового скликання у двох районах міста створювалися районні виконавчі органи міської ради, а в одному районі в місті – районна в місті рада з її виконавчими органами.

Проаналізуйте рішення міської ради та окреслить порядок управління районами в місті.

8. За ініціативою депутатської фракції районної ради на черговій сесії було прийнято рішення районною радою про зміни до місцевого бюджету в частині фінансування районної програми комп'ютеризації сільських шкіл.

Голова районної державної адміністрації повідомив, що таке рішення є незаконним і прийняте з порушенням процедури, що унеможлиблює його виконання.

Надайте юридичний аналіз ситуації. Розкрийте механізм виконання рішень обласних та районних рад.

Список нормативних актів і літератури

Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

Про статус депутатів місцевих рад : Закон України від 11.07.2002 р. № 93-ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>

Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Юридична думка. 2010. 656 с.

Батанов О. В. Теорія муніципального права: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2024. 412 с.

Литвиненко І. Л. Поняття та механізми реалізації виключної компетенції місцевих рад. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. С. 157-162.
URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/327004/316812>

Лялюк О. Ю. Основи організації і діяльності місцевих рад в Україні: монографія. Х.: Право, 2008. 288 с.

Максіменцева Н. О. Представницькі органи місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. № 2(56) 2025. С. 1465-1483.
URL: https://www.researchgate.net/publication/389863297_PREDSTAVNICKI_ORGANI_MISCEVOGO_SAMOVRADEVANNA_V_UMOVAN_VOENNOGO_STATU

Мішина Н. В. Організаційна форма місцевого самоврядування «Рада – Голова». *Наукові праці НУ ОЮА*. 2022. Том 30. С. 26-32. URL: <https://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom30/4.pdf>

Проблеми функціонування місцевих рад та їх виконавчих органів: монографія / за ред. Ю.М. Тодики. Харків: Право. 2009. 540 с.

Тема 8. Депутат місцевої ради, як представник інтересів територіальної громади

(для самостійного вивчення)

2 год

Основні питання

1. Правове регулювання діяльності депутата місцевої ради.
2. Порядок обрання депутата місцевої ради та набуття ним повноважень.
3. Права і обов'язки депутата місцевої ради. Форми роботи депутата в раді.
4. Взаємодія депутата місцевої ради з виборцями. Контроль за діяльністю депутата місцевої ради з боку територіальної громади.
5. Підстави та порядок притягнення депутата місцевої ради до відповідальності.
6. Основні напрямки удосконалення діяльності депутатів місцевих рад.

Завдання

1. На місцевих виборах кандидат отримав достатню кількість голосів для обрання депутатом міської ради. Проте він не склав присяги на першій сесії, посилаючись на поважні причини (лікування).

Проаналізуйте ситуацію. З якого моменту депутат набуває повноважень? Чи може він здійснювати депутатські функції без складання присяги?

2. Депутат селищної ради надіслав депутатське звернення до сільського голови з вимогою надати копії рішень виконавчого комітету за останні 3 місяці. Голова відмовив, мотивуючи свою відмову обмеженням доступу до «службової інформації».

Чи правомірні дії голови? Які права має депутат щодо отримання інформації?

3. Депутат міської ради жодного разу за рік не провів звіт перед виборцями та не організував прийом громадян. Виборці зібрали підписи з вимогою його відкликання.

Які обов'язки депутата щодо звітності та прийому громадян? Чи можуть виборці відкликати депутата? У якому порядку?

4. Депутат районної ради голосував за рішення щодо виділення землі, при цьому земельна ділянка належить його близькому родичу.

Чи є це конфліктом інтересів? Які наслідки можливі для депутата за таке голосування?

5. Депутат обласної ради систематично не відвідує засідання ради, пропустивши більше половини сесій протягом року.

Чи може це стати підставою для дострокового припинення його повноважень? Які органи можуть прийняти відповідне рішення?

Список нормативних актів і літератури

Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>

Джафаров Р. Ф. Інноваційні форми роботи депутатів місцевих рад з виборцями в сучасних умовах. Публічне управління та митне адміністрування. 2022. № 1 (32). С. 53-57. URL: <https://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2022/1/10.pdf>

Любченко П.М. Муніципальне право: підручник. Харків: Право, 2019. 512 с.

Омелько І. І. Правове регулювання та практика реалізації форм діяльності депутатів місцевих рад в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 2. Vol. 3. С. 129-135.

Стешенко Т. В., Іванова В. С. Муніципально-правова практика організації роботи депутатів місцевих рад. Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. Харків, 2019. Вип. 37. С. 163–178. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/items/ae1a3649-ff62-478e-a45a-1ea041175ace>

Шепетько С. А. Громадський контроль за діяльністю депутатів місцевих органів самоврядування. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 11. С. 361-164. URL: https://www.lsej.org.ua/11_2024/85.pdf

**Тема 9. Сільський, селищний, міський голова, як головна посадова особа територіальної громади й місцевого самоврядування
(практичне заняття)**

2 год

Основні питання

1. Правове регулювання діяльності сільського, селищного, міського голови.
2. Загальні засади організації і проведення виборів сільського, селищного, міського голови.
3. Система повноважень сільського, селищного, міського голови.
4. Форми і методи діяльності сільського, селищного, міського голови.
5. Взаємодія сільського, селищного, міського голови з радою та з її виконавчими органами.
6. Контроль територіальної громади за діяльністю сільського, селищного, міського голови.

Завдання

1. Після виборів сільського голови виявлено, що обраний кандидат не мав права балотуватися через судову заборону обіймати посади в органах влади. Вибори вже визнані такими, що відбулися.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Які наслідки має ця ситуація з правової точки зору? Які органи повинні реагувати на такі порушення? Якими правовими актами регулюються ці відносини?

2. Під час пленарного засідання міської ради депутати розглядали питання про підвищення місцевого податку. Представники громадськості та журналісти хотіли бути присутніми на засіданні, однак їх не допустили, посилаючись на "внутрішнє розпорядження голови ради про закриті засідання". Проте рішення було ухвалене, і податок було підвищено.

Зробіть юридичний аналіз ситуації. Чи відповідають дії голови засадам публічності та відкритості? Які нормативно-правові акти регулюють відкритість засідань органів місцевого самоврядування? Які можливі наслідки такого порушення з боку органу місцевого самоврядування?

3. За пропозицією сільського голови місцевої ради було сформовано виконавчий комітет сільської ради у складі 11 осіб, до складу якого увійшли:

сільський голова, народний депутат України, депутат обласної ради, керівник футбольного клубу, секретар сільської ради, керівник ради адвокатів відповідної області, заступник керівника місцевої прокуратури, староста одного з старостинського округу територіальної громади, два депутати сільської ради та керівників одного з фермерських господарств району.

Член відповідної сільської територіальної громади не погодився з цим рішенням сільської ради та звернувся до керівника окружної прокуратури з вимогою звернутися до суду щодо визнання протиправною діяльність сільської ради.

Надайте юридичний аналіз ситуації. Яким чином визначається персональний склад виконавчого комітету місцевої ради? Яка роль місцевого голови в цьому процесі?

4. На засіданні виконавчого комітету міської ради було прийнято рішення «Про ведення містобудівного кадастру в місті протягом 2026-2030 роки», яким визначалися правові та організаційні засади організації роботи виконавчих органів та комунальних підприємств в сфері архітектури та містобудування.

Голова обласної державної адміністрації в порядку адміністративного судочинства звернувся з адміністративним позовом з визнанням рішення протиправним у зв'язку з тим, що воно прийнято на виконання делегованих повноважень і підлягає державній реєстрації в територіальних органах Міністерства юстиції.

Надайте юридичний аналіз ситуації. Яке рішення повинен прийняти суд?

5. Виконавчий комітет селищної ради прийняв рішення про запровадження місцевого збору за в'їзд транспортних засобів до населеного пункту. Місцеві підприємці висловили незгоду з таким рішенням, вважаючи його незаконним.

Зробіть юридичний аналіз ситуації. Чи має виконавчий комітет право запроваджувати такі збори? Хто і на яких підставах встановлює місцеві податки та збори? Якими правовими актами регулюються ці питання?

Список нормативних актів і літератури

Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>

Гречишникова В. В. Повноваження сільського, селищного, міського голови в період децентралізації та воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія “Право”*. 2026. Вип. 93. Ч. 1. С. 203-209. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/354534>

Ключковський Ю. Правове регулювання місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Право України*. 2024. № 6. 61-76. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/article-pravo_2024_6-s3.pdf

Кобрин В. С., Нос Ю. С., Полюх Р. В. Особливості реалізації повноважень сільським, селищним, міським головами в умовах правового режиму воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 1. С. 72-80. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/14.pdf>

Максименко Ю. П. Статус і повноваження сільських, селищних, міських голів у системі місцевого самоврядування України. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 4. С. 144-150. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/557/529>

Резнік О. Щодо проблематики законодавчого врегулювання питань здійснення повноважень сільського, селищного, міського голови у разі їх дострокового припинення на період дії правового режиму воєнного стану в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 71-77. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/11979/1/9.pdf>

Тема 10. Правовий статус виконавчих органів сільських, селищних, міських рад (для самостійного вивчення)

2 год

Основні питання

1. Поняття, система та види виконавчих органів місцевих рад. Правовий статус виконавчого комітету місцевої ради.
2. Порядок формування та структура виконавчого комітету.
3. Форми і методи діяльності виконавчого комітету місцевої ради. Порядок прийняття рішень виконавчим комітетом.
4. Правовий статус управлінь, відділів та інших виконавчих органів місцевих рад. Порядок утворення та ліквідації управлінь, відділів та інших виконавчих органів місцевих рад.
5. Особливості виконання рішень районних та обласних рад.

Список нормативних актів і літератури

Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від виборчий 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>

Кириченко Ю.М. Адміністративні акти органів місцевого самоврядування: проблеми визначення та реалізації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2020. № 43. С. 40-43.

Муніципальне право України: Підручник/ Кол. авт.; За ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - 592 с.

Проблеми функціонування місцевих рад та їх виконавчих органів: моногр. / за ред. Ю.М. Тодики – Х.: Право, 2009. -540 с.

Соляник К.Є. Виконавчі органи місцевих рад в Україні: правовий статус і організація роботи : монографія. Харків: Крок, 2004. 255 с.

Тема 11. Органи самоорганізації населення та старости в системі місцевого самоврядування (практичне заняття)

2 год

Основні питання

1. Правовий статус та правове регулювання діяльності органів самоорганізації населення.
2. Порядок утворення органу самоорганізації населення.
3. Система повноважень органу самоорганізації населення.
4. Правовий статус старости в системі місцевого самоврядування. Правова, організаційна та територіальна основи діяльності старости.
5. Порядок обрання та припинення повноважень старости.
6. Система повноважень старости.

Завдання

1. Для визначення особливостей організації благоустрою в населеному пункті старостою одного з старостинського округу територіальної громади села було прийнято розпорядження “Про особливості застосування Правил благоустрою на території старостинського округу”.

Як особливості в розпорядженні встановлювалися процедури та правила, які не містилися правилах благоустрою територіальної громади.

Надайте юридичний аналіз ситуації. Розкрийте форми роботи старости в місцевому самоврядуванні.

2. Орган самоорганізації мікрорайону прийняв рішення “Про проведення Дня озеленення на вулицях та дворах, що розміщені в мікрорайоні”. Цим рішенням орган самоорганізації зобов’язав мешканців мікрорайону взяти участь в заході у відповідну дату, а разі неможливості - перерахувати фінансові кошти у будь-які сумок на рахунок органу саморганізації населення з метою придбання дерев, кущів, квітів тощо.

Копію відповідного рішення орган самоорганізації населення надав в осередок патрульної поліції з метою забезпечити його виконання з боку мешканців мікрорайону, в тому числі роз’яснивши їм про протиправність їх поведінки у разі невиконання рішення органу самоврядування.

Прокоментуйте ситуацію. Який порядок виконання рішення органу самоорганізації населення?

3. З метою захисту інтересів територіальної громади населеного пункту, який входить до старостинського округу селищної ради, староста звернувся до адміністративного суду з метою визнання незаконним рішення селищної ради, яким затверджувався бюджет селищної територіальної громади звязку з

непропорційним розподілом коштів на фінансування програм розвитку громади між старостинськими округами.

Яке рішення має прийняти суд?

4. Після проведення першої сесії новообраної міської ради, частина органів самоорганізації міста прийняли рішення і повідомили про це міську раду про продовження терміну їх діяльності на термін діяльності новообраної міської ради.

Міський голова не погодився з такими рішення й своїм розпорядженням припинив повноваження всіх органів самоорганізації населення міста, які були створені протягом діяльності місцевої ради попереднього скликання.

Правозахисна група “Довіра” від імені цих органів самоорганізації населення звернулася до адміністративного суду з вимогою визнати діяльність сільського голови незаконною і скасувати його розпорядження.

Надайте юридичний аналіз ситуації. Яке рішення має прийняти суд?

5. На території населеного пункту, який входить до складу території сільської територіальної громади було ініційовано створення органу самоорганізації населення — вуличного комітету. Сільська рада відмовила у реєстрації комітету, мотивуючи це тим, що такі органи створюються лише у тому випадку, коли адміністративним центром територіальної громади є місто.

Зробіть юридичний аналіз ситуації. Чи є така відмова сільської ради законною? Якими нормативно-правовими актами регулюється створення органів самоорганізації населення?

Список нормативних актів і літератури

Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Буханевич О.М., Ковтун І.Б., Терещенко Т.В. Об'єднана територіальна громада в сучасній системі місцевого самоврядування. Настільна книга старости об'єднаної територіальної громади. За заг. ред. О.О. Галус, І.Л. Литвиненко. Київ: ТОВ "ВБ "Фактор", 2018. 151 с.

Дробуш І.В. Староста як нова організаційна форма місцевого самоврядування та його участь у реалізації соціальної функції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція.* 2014. № 10-2. Том 1. С. 48—51.

Косиця О.О. Наукові погляди на роль старости в системі місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2023. Вип. 79 (2). С. 69-74.

Лялюк О.Ю. Проблеми правового статусу старости в системі територіальної організації влади України. *Державне будівництво та місцеве самоврядування.* № 41. 2021. С. 93-107.

Мішина Н. В. Конституційно-правове регулювання діяльності органів самоорганізації населення: порівняльно-правове дослідження : монографія / Н. В. Мішина. Одеса : Друкарський дім, 2009. – 298 с.

Панова І.Ю. Правовий статус старости як виборної посадової особи місцевого самоврядування. *Часопис Київського Університету права.* 2018. № 2. С. 101-106.

Тема 12. Муніципально-правова відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування (практичне заняття)

2 год

Основні питання

1. Поняття, ознаки, види муніципально-правової відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Відмінні риси муніципально-правової та конституційно-правової відповідальності.
2. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед населенням, державою, фізичними та юридичними особами.
3. Підстави муніципально-правової відповідальності та муніципально-правові санкції.
4. Механізм притягнення до муніципально-правової відповідальності.

Завдання

1. Депутат обласної ради В. не провів щорічний звіт перед виборцями за 2024 рік. Натомість він опублікував на своїй сторінці у Facebook допис із переліком депутатських звернень, вважаючи що цим вже достатньо ознайомив виборців з результатами своєї роботи. За відмову від проведення звітів і

зустрічей депутата обласної ради з виборцями, невиконання їх доручень голова обласної ради порушив перед Головою Верховної Ради України питання про дострокове припинення повноважень депутата обласної ради В.

Зробіть юридичний аналіз ситуації. Які заходи юридичної відповідальності можуть бути застосовані до депутатів місцевих рад? Зазначте підстави дострокового припинення повноважень депутатів місцевих рад.

2. Депутат К. у 2020 році був обраний депутатом міської ради від місцевої організації політичної партії в єдиному багатомандатному виборчому окрузі. Під час виборчої кампанії місцева організація партії, серед іншого, обіцяла виборцям не підтримувати забудову зеленої зони біля місцевого озера. У 2024 році депутат К. проголосував за рішення міської ради про передачу частини земельної ділянки біля озера в оренду приватному забудовнику. Також протягом календарного року він пропустив 9 із 12 пленарних засідань ради та 5 із 10 засідань постійної комісії. Депутат К. пояснив це тим, що частину засідань пропустив через службові відрядження, а частину через хворобу, однак надав підтверджуючі документи не щодо всіх пропусків.

У лютому 2025 року частина виборців ініціювала відкликання Коваленка за народною ініціативою. На зборах були присутні 52 виборці. Організатори зборів стверджували, що письмово повідомили депутата про дату, час і місце зборів за три дні до їх проведення. Депутат К. заявив, що повідомлення отримав лише в день зборів, тому не зміг прибути та реалізувати право на виступ.

За результатами зборів було створено ініціативну групу, про що її офіційний представник повідомив територіальну виборчу комісію на четвертий день після проведення зборів. Ініціативна група почала збір підписів наступного дня після подання повідомлення до територіальної виборчої комісії. Депутат К., вважаючи, що було порушено порядок утворення ініціативної групи, звернувся до суду.

Зробіть юридичний аналіз ситуації. Які підстави для відкликання депутата місцевої ради передбачені законом? Чи було порушено порядок відкликання депутата місцевої ради? Яке рішення має прийняти суд?

3. Голова районної державної адміністрації звернувся до Верховної Ради України з поданням про призначення позачергових виборів міського голови. У поданні зазначено, що міський голова відмовляється підписувати й оприлюднювати рішення, прийняті більшістю голосів на пленарних

засіданнях міської ради, а також розглядати запити й звернення депутатів міської ради.

Чи відповідають дії голови районної державної адміністрації та міського голови вимогам законодавства? Який порядок та підстави дострокового припинення повноважень міського голови?

4. На сесії сільської ради було прийнято рішення про саморозпуск у зв'язку з неможливістю проведення сесій ради і прийняття консолідованих рішень. Сільський голова прийняв розпорядження про одноособове здійснення ним функцій і повноважень органів місцевого самоврядування на території села. Один із депутатів ради не погодився із прийнятим рішенням та звернувся до суду з позовом про визнання дій сільської ради та сільського голови незаконними.

Зробіть юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення.

5. Селищний голова звернувся до Верховної Ради України з клопотанням про призначення позачергових виборів селищної ради. У зверненні він зазначив, що рада: протягом чотирьох місяців не проводилися пленарні засідання ради; не було затверджено зміни до бюджету громади; рада не розглянула питання про фінансування укриттів у школах; не було прийнято програму соціально-економічного розвитку громади на наступний рік; виконавчий комітет фактично працював без оновлених бюджетних призначень. Група жителів також почала збір підписів за проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень ради. Водночас територіальна виборча комісія відмовилася приймати документи, посиляючись на відсутність чинного спеціального закону, який визначає порядок проведення місцевого референдуму.

Проаналізуйте дії сільської ради, селищного голови та територіальної виборчої комісії. Хто має право порушувати перед Верховною Радою України питання про призначення позачергових виборів селищної ради? Які підстави та порядок дострокового припинення повноважень місцевих рад передбачені чинним законодавством?

Список нормативних актів і літератури

Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від виборчий 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Кириченко Ю. М. Юридична відповідальність органів місцевого самоврядування: багатоаспектність визначення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. URL: https://lsei.org.ua/4_2020/39.pdf

Лялюк О. Ю. Загальна характеристика муніципально-правової відповідальності за законодавством України. *Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб.* Відп. ред. В.Я. Тацій. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2010. Вип.109. С.76-83.

Прієшкіна О. В. Інститут муніципальної відповідальності в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія "Право"*. 2025. Вип. 91. Ч. 1. С. 240-246.

Прієшкіна О. В. Деякі проблемні питання муніципальної відповідальності в Україні. *Вісник Одеського національного університету. Правознавство*. 2019. Том 24. № 2. С. 67-75. URL: <https://journals.visnyk-onu.od.ua/index.php/law/article/view/14/14>

Слободяник Т. М. Муніципально-правова відповідальність: теорія і методологія питання. *Митна справа*. 2011. №6 (78). Ч.2 Кн. 2. С. 559-564.

Слободяник Т. М. Поняття, ознаки та джерела муніципально-правової відповідальності. *Право і суспільство*. 2016. № 1. С. 36-41. URL: https://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/1_2016/part_1/9.pdf

Тема 13. Демократія участі у місцевому самоврядуванні: правове регулювання форм та порядку здійснення (практичне заняття)

2 год

Основні питання

1. Особливості реалізації прав і свобод людини у місцевому самоврядуванні.
2. Система форм демократії участі та їх правове регулювання. Колективні та індивідуальні форми участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення.
3. Місцевий референдум, як найважливіша форма прийняття рішення територіальною громадою.

4. Поняття та порядок проведення загальних зборів (конференції) жителів.
5. Особливості правового регулювання та порядку проведення громадських слухань.
6. Місцеві ініціативи в системі форм демократії участі.
7. Інші форми участі територіальної громади або її частини у вирішенні питань місцевого значення.

Завдання

1. Місцева організація Ліберально-соціальної партії встановила агітаційний намет біля парку відпочинку. Для проведення передвиборної агітації у цьому наметі вона запросила десять громадян України та двох іноземців. За їх агітаційну діяльність з поточного рахунку виборчого фонду місцевої організації партії здійснювалися перерахування коштів на власні рахунки цих осіб за проведення ними передвиборної агітації.

Проаналізуйте ситуацію. Які є види обмежень проведення передвиборної агітації?

2. Громадянин Л., якому за три дні до дня виборів виповнилося 18 років ознайомившись на дільничній виборчій комісії із списком виборців для голосування на місцевих виборах, не знайшов себе у списку виборців. За один день до виборів громадянин Л. звернувся з позовом до Відділу ведення державного реєстру виборців районної державної адміністрації, про включення його до списку виборців.

Яке рішення має прийняти суд?

3. Дільнична виборча комісія з місцевих виборів звернулася до територіального органу Міністерства розвитку громад та територій України з питанням обладнати їх середню виборчу дільницю площею 70 кв. м. та виготовити плакати, що роз'яснюють порядок голосування та відповідальність за порушення законодавства про вибори, які розміщуються у приміщенні для голосування, інформаційні плакати про кандидатів, а під час голосування – забезпечити таємність волевиявлення виборців. Керівник територіального органу Міністерства погодився, у результаті чого виборча дільниця була обладнана двома великими та двома маленькими виборчими скриньками та плакатами про деяких кандидатів.

Проаналізуйте ситуацію. Яка відмінність між виготовленням плакатів з місцевих та національних виборів?

4. Кандидат у депутати на місцевих виборах в одномандатному виборчому окрузі – член партії С. був висунутий шляхом самовисування. При формуванні свого виборчого фонду він залучив до нього власні кошти, а також до нього надійшли кошти партії С. і три добровільні внески від громадян, розмірами 7, 10 і 19 розмірів мінімальної заробітної плати. Перший з них надійшов у суботу перед днем виборів, а інші – за 10 днів. Установа банку, в якій було утворено поточний рахунок виборчого фонду кандидата, повідомила його про перевищення розміру виборчого фонду.

Проаналізуйте ситуацію. Які подальші дії має здійснити С.

5. За ініціативою депутата сільської ради було вирішено провести загальні збори жителів громади для обговорення ряду питань: обрання старости села; розподіл коштів із місцевого бюджету, передбачених на облаштування дитячого майданчика та ремонт дороги; надання дозволу на використання частини сільського громадського пасовища фермеру, який обіцяв відремонтувати власним коштом автобусну зупинку. За 5 днів до проведення на дошках оголошень було розміщено повідомлення про проведення зборів. Збори відбулися у присутності 270 з 690 осіб з правом голосу, які проживають на відповідній території. Під час обговорення запропоновані питання було підтримано, старостою обрали громадянина К., хоча частина мешканців висловлювалася проти, оскільки він не є членом територіальної громади села. Через тиждень група мешканців подала скаргу до сільської ради, стверджуючи, що збори проведені з порушеннями та їх рішення не мають юридичної сили.

Зробіть юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення.

Список нормативних актів і літератури

Європейська хартія місцевого самоврядування м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя нарівні місцевого самоврядування: Закон України від 9 травня 2024 р. №3703ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3703-20#Text>

Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#n145>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР Відомості Верховної Ради України, 1997, 24.ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Абрам'юк І. Демократія участі: механізми громадської участі на місцевому, регіональному та національному рівнях с. 35. Всеукраїнська мережа фахівців та практиків з регіонального і місцевого розвитку URL: http://regionet.org.ua/files/07_PartDemocracy_Abramyuk_Materials_v.122.07.14.

р
df

Батанов О. В. Людина в місцевому самоврядуванні: проблеми взаємодії в умовах викликів російсько-української війни. *Право України*. 2024. № 6. С. 14-37. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/article-pravo_2024_6-sl.pdf

Батанов О. В., Кравченко В. В., Приходько Х. В. Партисипативна демократія в системі місцевого самоврядування: проблеми законодавчого регулювання. *Аспекти публічного управління*. 2014. № 9-10. С. 12-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2014_9-10_4

Ганжук О. А. Теоретико-правові та компаративні аспекти концепту демократії участі як однієї з політико-правових засад муніципальної влади. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право»*. 2022. Вип. 33. С. 60-69. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/21561/20074>

Гаращук І. В. Партисипативна демократія як політико-правова основа муніципальної влади: теоретичний аналіз. *Наукові інновації та передові технології*. Київ. № 8(48) 2025. С. 956-967. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/issue/archive>

Мішина Н. В. Право брати участь у місцевому самоврядуванні. Причорноморські публічно-правові читання: Матер. наук.-практ. конференції 10–12 вересня 2021 р. Міністерство освіти і науки України. Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова. Факультет морського права. Центр українсько-європейського наукового співробітництва. Куявський університет у Влоцлавеку (Республіка Польща). Видавничий дім «Гельветика» 2021. С. 35-37. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi63/0047461.pdf#page=35>

Михальчук Б. С. Учасницька демократія в умовах децентралізації влади

в Україні: теоретико-правовий вимір. Дис. ... д-ра філ. Спеціальність 081 – Право Галузь знань 08 – Право. Острог. Національний університет «Острозька академія». 2024. 232 с. URL: https://www.oa.edu.ua/doc/dis/mykhalchuk_dis.pdf

Назарко А. Т. Право на участь у місцевому самоврядуванні: теорія і практика реалізації в умовах спеціальних правових режимів. Проблеми публічного та приватного права. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/138/1625/3907-1>

Нікітенко, Л. О., Бабик, М. К. Місцевий референдум як одна з основних форм безпосередньої демократії: стан та перспективи розвитку. *Юридичний бюлетень*. 2021. С.15-20. URL: <http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2021/23/2.pdf>

Серьогін В. О., Серьогіна С. Г. Децентралізація і місцеве самоврядування у контексті зміцнення народовладдя в Україні. *Право України*. 2019. № 10. С. 158-174.

Участь громадськості в процесі прийняття рішень. Огляд стандартів та практик у країнах – членах Ради Європи. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/rubrik_rekomehdation/civik_Europe_2016.pdf

Ющук Р. В. Проблеми здійснення партисипації в місцевому самоврядуванні: організаційно-правові аспекти. Інвестиції: практика та досвід. 2024. №12, С. 247-251.

Тема 14. Порядок організації і прийняття актів у суб'єктах місцевого самоврядування (практичне заняття)

2 год

Основні питання

1. Поняття, види, юридичні властивості актів суб'єктів місцевого самоврядування.
2. Особливості нормотворчого процесу в органах місцевого самоврядування.
3. Роль постійних комісій місцевих рад у нормотворчому процесі.
4. Правова експертиза проектів актів місцевого самоврядування.
5. Статут територіальної громади, регламент місцевої ради: порядок підготовки, прийняття.
6. Контроль у сфері нормотворчої діяльності органів місцевого самоврядування. Судовий захист прав місцевого самоврядування.

Завдання

1. Під час обговорення проекту статуту територіальної громади села на пленарному засіданні депутат сільської ради запропонував включити до цього документа норми щодо:

а) опису та порядку використання символіки територіальної громади; б) кількісного складу ради; в) функціональної спрямованості і порядку організації роботи постійних комісій ради; г) чисельності працівників сільської ради. Пропозиція депутата була підтримана без обговорення більшістю голосів депутатів, присутніх на сесії, після чого додаткові положення статуту були передані сільському голові для включення їх до кінцевого тексту статуту. Після закінчення пленарного засідання сільський голова передав підтримані депутатами доповнення до тексту статуту територіальної громади організаційному відділу ради для редагування. Підписання рішення ради про затвердження статуту територіальної громади села було здійснено сільським головою через 3 місяці після прийняття зазначеного рішення ради. Після ознайомлення депутатів сільської ради зі статутом територіальної громади була встановлена невідповідність його положень з нормами, що були підтримані під час пленарного засідання, а депутат сільської ради, що ініціював внесення доповнень до проекту статуту, звернувся до сільського голови з вимогою щодо зупинення дії рішення сільської ради про затвердження статуту територіальної громади.

Проаналізуйте ситуацію та підготуйте юридично обґрунтовану відповідь. Чи відповідають дії сільської ради, сільського голови і депутата сільської ради вимогам законодавства? Які питання мають бути відображені в статуті територіальної громади і який порядок його обговорення й прийняття?

2. На засіданні виконавчого комітету міської ради більшістю голосів було прийнято рішення про затвердження регламенту виконавчого комітету. В регламенті вказувалося, що рішення виконавчого комітету можуть бути визнані незаконними лише в судовому порядку; міський голова в разі незгоди з рішенням виконавчого комітету має право звернутися зі скаргою до голови обласної державної адміністрації; а скасування рішень виконавчого комітету міської ради може здійснюватися лише президією обласної ради. Після оприлюднення тексту регламенту фракція депутатів міської ради звернулася

до міського голови з вимогою скасування зазначеного акта з мотиву його невідповідності чинному законодавству. Однак міський голова спрямував зазначене звернення до керуючого справами виконавчого комітету.

Зробіть юридичний аналіз ситуації і прокоментуйте дії виконавчого комітету міської ради, міського голови та фракції депутатів міської ради. Надайте юридично обґрунтовану відповідь фракції депутатів міської ради.

3. Рішенням новообраної міської ради було створено підготовчу комісію з підготовки проекту регламенту відповідної ради, якій було доручено узагальнити пропозиції та підготувати відповідний проект. До складу комісії увійшли: голова комісії – депутат обласної ради; члени комісії – юрисконсульт апарату міської ради та депутати міської ради. Міський голова своїм розпорядженням скасував рішення ради з мотивів його невідповідності Конституції, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Регламенту міської ради попереднього скликання.

Прокоментуйте дії міської ради та міського голови. Який порядок розробки та прийняття регламенту місцевої ради передбачений чинним законодавством? Які порушення норм національного законодавства були допущені?

4. Голова обласної ради своїм розпорядженням затвердив проект програми соціально-економічного розвитку і вніс подання на ім'я Президента України про відзначення державною нагородою України депутата ради з нагоди його ювілею. У відповідь на вимогу Голови відповідної місцевої адміністрації скасувати розпорядження Голова обласної ради виніс на розгляд ради питання про вираження недовіри голові місцевої державної адміністрації.

Чи відповідають дії Голови обласної ради та місцевої адміністрації вимогам законодавства? Дайте юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення.

5. Міська рада ухвалила рішення «Про затвердження місцевого податку на паркування транспортних засобів на території громади та порядок його стягнення». Депутат – член постійної комісії яка попередньо розглядала проект цього рішення, звернувся до голови міської ради з вимогою скасувати його у зв'язку з порушенням процедури прийняття. На думку депутата: зазначене питання не було включено до проекту порядку денного засідання постійної комісії і його участь у засіданні комісії не була забезпечена; при

підготовці рішення відсутні аналіз регуляторного впливу та висновок уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції.

Прокоментуйте дії голови і депутата ради. Розкрийте особливості здійснення нормотворчого процесу органів місцевого самоврядування.

Список нормативних актів і літератури

Про місцеве самоврядування: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Рішення Конституційного Суду № 7-рп/2009 від 16.04.2009 у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09#Text>

Белова А. Законодавче забезпечення судового захисту прав місцевого самоврядування в Україні: сучасний стан та новації. Збірник матеріалів Міжнародного форуму «Безпечна, комфортна, спроможна, територіальна громада» 11-13 жовтня 2023 р., м. Дніпро: НТУ «Дніпровська політехніка», 2023. С. 238-240.

Гаращук І. В. Постійні комісії місцевих рад: організаційно-правові питання діяльності: моногр. за ред. проф. С. Г. Серьогіної. Харків: Юрайт, 2024. 252 с.

Ковач Я. В. Питання контролю та нагляду за діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо реалізації локальних нормативних актів місцевого самоврядування. *Академічні візії*. 2024. №38. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1614>

Ковач Я. В. Техніко-технологічні аспекти прийняття та реалізації локальних нормативно-правових актів місцевого самоврядування. Аналітичне-порівняльне правознавство/ редкол.: Ю. М. Бисага (голов. ред.), В. В. Заборовський, Д. М. Белов, С. Б. Булеца та ін.; ДВНЗ «УжНУ» Ужгород, 2025. № 1. С. 103-107 URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/323392/313617>

Наумова К. І. Нормативно-правові акти місцевого самоврядування: поняття та види. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Право*. 2014. Вип. 26. С. 63-66. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=nvuzhpr_2014_26_16

Петришина М. О. Акти органів і посадових осіб місцевого самоврядування: сутність та особливості. *Вісник академії правових наук України*. № 1. 2012. С. 66-76. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7497/1/Petrishina_66.pdf

Петришина М. О. Напрями удосконалення нормотворчості в органах місцевого самоврядування в Україні. *Європейські перспективи*. 2012. № 2 (2), С.71-76. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7497/1/Petrishina_66.pdf

Петришина, М. О. Нормотворча діяльність в органах місцевого самоврядування в Україні: монографія. Харків: Право. 2011, 232 с.

Петрученко К. І. Нормотворчість місцевого самоврядування. Центр законопроектних студій. URL: <http://lawdrafting.org/normotvorchist-mistsevogo-samovryaduvannya/>

Теремецький, В. І., Дуліба, Є. В. Місцеві референдуми в Україні як форма безпосередньої демократії: погляд в майбутнє. *Юридична Україна*. 2024. № 5. С. 6-14. URL: https://repository.ndippp.gov.ua/bitstream/handle/765432198/899/YU_%e2%84%965_2024%20pp.6-14.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Chyrkin, A., Murtishcheva, A., Yezerov, A. The implementation of the principle of judicial protection of local self-government rights in the national courts' practice: the Ukrainian experience (2022) *Access to Justice in Eastern Europe*, 5 (4), pp. 170-186.

Petryshyna M. O. The system of normative-legal acts of local selfgovernment in Ukraine (Система нормативно-правових актів місцевого самоврядування в Україні). *Підприємництво, господарство і право*. № 4. 2019. С. 145 – 150. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/4/28.pdf>

Тема 15. Загальні засади службової діяльності в органах місцевого самоврядування
(для самостійного вивчення)

2 год

Основні питання

1. Поняття муніципальної служби і її правове регулювання.
2. Муніципальні службовці: статус, порядок проходження служби, права та обов'язки.
3. Обмеження, пов'язані з прийняттям на службу в органи місцевого самоврядування та проходженням служби.
4. Порядок проведення атестації та підвищення кваліфікації муніципальних службовців.
5. Особливості правового статусу виборних осіб місцевого самоврядування.
6. Відповідальність за порушення законодавства про муніципальну службу.

Завдання

1. Згідно з розпорядженням голови районної ради з метою оцінки ділових та професійних якостей співробітників та депутатів місцевих рад, розташованих на території району, утворено атестаційну комісію та затверджено положення про проведення атестації. Головою комісії був призначений юрисконсульт районної ради. У положенні зазначалося, що в разі відмови від атестації муніципальні службовці будуть звільнені з займаних посад, а депутати позбавлені права голосу на сесіях рад. На сесії районної ради більшістю голосів депутатів прийнято рішення про скасування розпоряджень голови районної ради. Голова районної ради не погодився з рішенням ради і зупинив його дію своїм розпорядженням.

Чи правомірні прийняті акти голови районної ради? Який порядок проведення атестації посадових осіб місцевого самоврядування?

2. Директор департаменту міської ради був звільнений рішенням виконавчого комітету міської ради у зв'язку із досягненням ним граничного віку перебування на службі. Директор департаменту звернувся до міського голови з проханням перевести його на посаду консультанта, однак голова відмовив, пояснивши, що така посада не передбачена штатним розписом. Директор департаменту оскаржив у суді рішення про звільнення з посади, наголосивши, що було порушено його конституційне право на рівний доступ

до служби в органах місцевого самоврядування.

Проаналізуйте ситуацію та підготуйте юридично обґрунтовану відповідь.

3. При проведенні конкурсу на призначення на посаду керівника департаменту організаційної роботи виконавчого комітету міської ради до кандидатів були висунуті такі вимоги: вік – не молодше 30 років, проживання на території відповідного органу місцевого самоврядування не менше 3-х років, вища юридична освіта, стаж професійної діяльності – 2 роки, володіння державною мовою на побутовому рівні.

Чи правомірні вищеназвані вимоги? Хто має право на службу в органах місцевого самоврядування?

4. На посаду молодшого спеціаліста департаменту комунального господарства виконавчого комітету міської ради був призначений громадянин Б. Невдовзі він написав заяву з проханням перевести його на вакантну посаду головного спеціаліста. Керівник управління запропонував громадянину Б. скласти кваліфікаційний іспит. Однак громадянина Б. відмовився від складання іспиту, мотивуючи свою відмову тим, що його кваліфікація підтверджена наявністю в нього відповідної освіти, багаторічним стажем і позитивною характеристикою з попереднього місця роботи.

Зробіть юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення.

5. З метою оцінки результатів роботи, ділових та професійних якостей сільського голови рішенням сільської ради було ухвалено рішення про утворення атестаційної комісії і ухвалено положення про проведення атестації. Голова сільської ради зупинив рішення своїм розпорядженням заявивши, що він не підлягає атестації оскільки перебуває на посаді півроку. Рада відхилила зауваження сільського голови і підтвердила попереднє рішення двома третинами голосів депутатів. У день атестації голова ради не з'явився, атестаційна комісія ухвалила висновок про невідповідність голови займаній посаді і запропонувала раді ухвалити рішення про дострокове припинення його повноважень.

Чи відповідають рішення міської ради вимогам законодавства? Який порядок проведення атестації посадових осіб місцевого самоврядування?

Список нормативних актів і літератури

Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>

Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 02.05.2023 № 3077-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3077-20#Text>

Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15.01.1999 № 401-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>

Про затвердження Порядку проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 169. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2002-%D0%BF#Text>

Гончарук Н. Т., Прудис Л. В. Концептуальні засади реформування системи професійного навчання посадових осіб місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні. Трансформація статусу посадової особи місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні : кол. моногр. / С. М. Серьогін, Є. І. Бородін, Н. А. Липовська, І. В. Шпекторенко [та ін.] ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпро : Грані, 2020. 216 с.

Донченко В.В., Лялюк О.Ю. Правове регулювання підготовки кадрів в органах місцевого самоврядування. Право і суспільство. № 1. 2020. С. 35 – 42. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0a7d9041-7de8-4ff1-8d7b-71c5986b4330/content>

Лазебна І. В., Динник І. П. Служба в органах місцевого самоврядування: українські реалії та зарубіжний досвід. Вісник Херсонського національного технічного університету. № 2(85), 2023. С. 254-259. URL: https://journals.kntu.kherson.ua/index.php/visnyk_kntu/article/view/279?utm_source=chatgpt.com

Лялюк О. Ю. Проблеми правового забезпечення реалізації Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування». *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Вип. 46. 2023. С. 289-299. URL: <https://dbmsjournal.com/2023-46/>

Стешенко Т.В., Канюк М.Т. Муніципальна служба в Україні: сучасний

стан та перспективи розвитку. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2022. Вип. 43. С.107-117.

Падалко Г.В. Теорія служби в органах місцевого самоврядування в Україні: муніципально-правове дослідження: монографія. Харків: Право, 2012. 288 с.

Теорія та практика публічної служби: матеріали наук.-практ. конф., Дніпро, 21 грудня 2018 р. / за заг. ред. С.М. Серьогіна. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. 265с.

URL:

http://dridu.dp.ua/konf/konf_dridu/2018_12_21_material_dums.pdf

Топузов В. І. Муніципально-правова відповідальність в системі муніципального права України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер.: Право. 2014. Вип. 27, т. 1. С. 118–121. URL :<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/35113/1/%D0%9C%D0%A3%D0%9D%D0%86%D0%A6%D0%98%D0%9F%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%9E%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%92%D0%90%20%D0%92%D0%86%D0%94%D0%9F%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%94%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC.pdf>

Щебетун І.С., Писарєва Е.А. Перспективи реформування муніципальної служби України. *Правові новели : Науковий юридичний журнал*. № 9/2019. URL: http://www.legalnovels.in.ua/journal/9_2019/6.pdf

Тема 16. Загальні засади компетенції органів та посадових осіб місцевого самоврядування (практичне заняття)

2 год

Основні питання

1. Компетенція органу місцевого самоврядування як складна правова категорія. Підвідомчість в структурі компетенції.
2. Поняття та види повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Власні, делеговані, виключні повноваження органів місцевого самоврядування та особливості їх реалізації.
3. Проблеми розмежування повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування.
4. Основні засади делегування повноважень у сфері місцевого

самоврядування. Контроль за виконанням делегованих повноважень у сфері місцевого самоврядування.

5. Повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо управління комунальною власністю.
6. Повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування в бюджетно-фінансовій сфері.

Завдання

1. У лютому 2010 р. С. звернулася до суду з позовом, у якому просила скасувати рішення сільської ради від 21 грудня 2009 р. № 7 “Про дострокове припинення повноважень сільського голови”, рішення № 8 “Про призначення виконуючого обов’язки сільського голови” та зобов’язати сільську раду усунути перешкоди у здійсненні нею повноважень сільського голови. Обґрунтовуючи позовні вимоги, вона зазначила, що сесію сільської ради без її відома, як сільського голови, скликано секретарем ради, а також було порушено порядок підготовки сесії, визначений регламентом сільської ради (повідомлення про проведення пленарного засідання 21 грудня 2009 р. без жодних проектів рішень їй було вручено ввечері 20 грудня 2009 р).

Зробіть юридичний аналіз даної ситуації. Чи правомірні дії секретаря сільської ради? Чи відповідає вимогам законодавства рішення сільської ради? Яке рішення має прийняти суд?

2. Обласна рада прийняла рішення, яким скасувала делегування обласній державній адміністрації повноважень щодо управління об’єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ та міст і утворила власні виконавчі органи – Управління комунальною власністю та Управління земельних ресурсів. Прокурор області, не погодившись з цим рішенням, вніс протест, у якому вказувалося, що делегування повноважень місцевим державним адміністраціям має здійснюватися відповідно до вимог Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”. Цей Закон не передбачає можливості утворення обласною радою виконавчих органів. Розглянувши протест прокурора, обласна рада залишила в силі раніше прийняте рішення, посилаючись на те, що згідно з ч. 1 Ст. 142 Конституції України об’єкти спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, мають перебувати в управлінні обласних рад.

Чи відповідає вимогам законодавства прийняте обласною радою рішення? Як повинен діяти прокурор області?

3. Обласна рада на сесії розглянула питання “Про звіт голови обласної державної адміністрації щодо виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку області, обласного бюджету і здійснення обласною державною адміністрацією делегованих їй обласною радою повноважень” і прийняла рішення про висловлення голові обласної державної адміністрації недовіри.

Голова облдержадміністрації звернувся до суду з проханням визнати протиправним і скасувати дане рішення, оскільки воно ухвалене з порушенням вимог ч. 9 ст. 46 і ст. 47 Закону від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР “Про місцеве самоврядування в Україні”, зокрема, без включення цього питання до порядку денного сесії та без його обговорення у постійних комісіях, без проведення колективного й вільного обговорення його депутатами на сесії.

Проведіть юридичний аналіз даної ситуації. Чи правомірні дії обласної ради? Яке рішення має ухвалити суд?

4. Громадяни України Григоренко і Михайлов у травні 2010 р. подали до міської ради заяви про оформлення права власності на земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства, якими вони користуються з 1980 р. Міський голова залишив без уваги подані заяви. У зв’язку з тим, що заяви не були своєчасно розглянуті, Григоренко і Михайлов звернулися до суду, який своїм рішенням зобов’язав міського голову винести їх на розгляд сесії. Міський голова виніс ці питання на розгляд міської ради, однак рішенням сесії міської ради від 14 лютого 2011 р. земельні ділянки надано під забудову, а не для ведення особистого селянського господарства. Григоренко і Михайлов просили суд скасувати рішення міської ради від 14 лютого 2011 р. та передати у власність для ведення особистого селянського господарства земельні ділянки Григоренку в розмірі 7 тис. 246 м², Михайлову – 5 тис. 646 м² з оформленням та видачею правовстановлювальних документів. Районний суд рішенням від 24 березня 2012 р. позов задовольнив і зобов’язав міського голову оформити та видати позивачам свідоцтва про право власності на ці ділянки.

Зробіть юридичний аналіз даної ситуації. Чи правомірні дії міської ради? Чи відповідає вимогам законодавства рішення районного суду?

5. У травні 2010 р. Волкова звернулася до суду з позовом до Степанової, а також сільської ради про визнання заповіту на ім’я Степанової недійсним.

Волкова зазначила, що тривалий час постійно доглядала за своєю матір'ю, Петровою, а коли була відсутня, наймала для цього людей. Після смерті матері Волковій стало відомо про те, що 22 січня 2010 р. депутатом сільської ради, який діяв на підставі розпорядження сільського голови, посвідчено заповіт від імені Петрової на ім'я відповідачки Степанової, просила визнати його недійсним, пославшись на те, що його посвідчено з порушенням вимог чинного законодавства: у день його посвідчення її мати перебувала в такому стані, за якого не могла розуміти значення своїх дій та керувати ними, вона не могла ходити, говорити, вільно виражати свою волю і 23 січня того ж року померла.

Зробіть юридичний аналіз даної ситуації. Чи правомірні дії сільського голови та депутата сільської ради? Яке рішення має ухвалити суд?

Список нормативних актів і літератури

Баймуратов, М. М. Компетенція органу місцевого самоврядування: до питання формування нової парадигми в умовах миру і воєнного стану. Часопис Київського університету права. 2024. №2. С. 46-51. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/1073/995/>

Батанов О. В. Муніципальне право України : підручник / відп. ред. М. О. Баймуратов. Харків : Одиссей, 2008. 528 с.

Батанов О. В. Муніципальне влада в Україні: проблеми теорії та практики : монографія / відп. ред. М. О. Баймуратов. Київ : Юридична думка, 2012. 656 с.

Бодрова І. І. Проблеми імплементації європейських стандартів у сфері компетенції місцевого самоврядування в Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*: зб. наук. пр. Харків : Право, 2019. Вип. 38. С. 26-48.

Величко В.О. Надання адміністративних послуг як функція органів місцевого самоврядування. *Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. Харків: Право, 2018. Вип. 35. С. 68-82.

Конституційно-правові проблеми місцевого самоврядування та децентралізації публічної влади в Україні : монографія / Ю. С. Шемшученко, О. В. Скрипнюк, О. В. Батанов [та ін.] ; за ред. О. В. Батанова. Київ : Талком, 2021. 498 с.

Наливайко Л., Бочковий О., Мінакова Є. Проблеми реалізації повноважень органів місцевого самоврядування з питань інтеграції внутрішньо переміщених осіб в умовах децентралізації влади. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022.

№ 1 (116). С. 130-136. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/10109>

Пирога І. С., Бисага Ю. М., Рогач О. Я. Муніципальне право України :
підручник. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 358 с.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Індивідуальна робота студентів з курсу “Муніципальне право” здійснюється у таких формах:

- 1) підготовка наукової доповіді;
- 2) написання рефератів, есе, повідомлень;
- 3) анотування прочитаної додаткової літератури з курсу;
- 4) складання термінологічного словника
- 5) узагальнення практики діяльності органів місцевого самоврядування;
- 6) підготовка тез доповідей на науково-практичні конференції;
- 7) написання та опублікування наукової статті;
- 8) участь у конкурсах студентських наукових праць.

Вид індивідуальної роботи обирається у межах програми навчальної дисципліни за узгодженням з викладачем на початку навчального семестру. Тематика тез та конференція, на яку вони будуть подані, визначаються здобувачем освіти за погодженням з викладачем (науковим керівником). Підготовка наукової статті передбачає узгодження із викладачем (науковим керівником) її тематики, рецензування викладачем та подання на опублікування в виданні правничого спрямування. Організацію, контроль та оцінку якості її виконання здійснює викладач. Виконання індивідуальної роботи оцінюється за результатами самостійності виконання, а також залежно від ступеня обґрунтованості, повноти, правильності, аргументованості викладення матеріалу. За індивідуальну роботу здобувач вищої освіти максимально може отримати 8 балів.

ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни
Кількість кредитів ЄКТС – 4,0	Галузь знань – 08 «Право» Спеціальність – 081 «Право» Рівень освіти – перший (бакалаврський)	денна форма навчання
Кількість модулів – 3		Обов’язкова
Загальна кількість годин – 120		Рік підготовки: 2026-2027
		семестр
		4
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 0-4, самостійної роботи студента – 2-8.		Лекції
		26 год.
		Практичні/ семінарські заняття
		26 год.
		Самостійна робота
68 год.		
	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (іспит)	

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

Оцінювання знань студентів з курсу “Муніципальне право” здійснюється на основі результатів поточного контролю. Загальним об’єктом оцінювання знань студентів є відповідні частини програми навчальної дисципліни, засвоєння якої відповідно перевіряється під час контрольних заходів.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу змістового модуля, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань. Об’єктами поточного контролю знань є успішність студентів на практичних заняттях та виконання контрольних та самостійних завдань.

Поточний контроль знань включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, вирішення практичних завдань або задач, участь у розробці кейсу, захист реферату тощо. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за п’ятибальною шкалою (0; 0,5; 1; 1,5; 2);

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі колоквіумів (тестів).

Обов’язковою формою роботи здобувачів освіти є підготовка індивідуальної підсумкової письмової роботи. Максимальна кількість балів за результатами захисту індивідуальної підсумкової письмової роботи – 8 балів.

Формою підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є іспит. Мінімальна кількість балів, які можна отримати на іспиті – 60 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів:

Поточний контроль						Індивідуаль на робота здобувачів	Підсумко вий контроль (іспит)	Підсумк ова оцінка знань
Модуль № 1		Модуль № 2		Модуль № 3				
п/з	Колоквіум / тести	п/з	Колоквіу м/ тести	п/з	Колоквіум / тести			
10 max	2 max	10 max	2 max	6 max	2 max	8	60 max	100 max

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Поняття науки муніципального права.
2. Предмет і методологія науки муніципального права.
3. Система та джерела науки муніципального права.
4. Історичний розвиток науки муніципального права.
5. Муніципальне право як галузь права.
6. Співвідношення муніципального та конституційного права. Взаємодія муніципального права з іншими галузями права та науками.
7. Муніципально-правові відносини: поняття, види, зміст. Суб'єкти муніципально-правових відносин.
8. Муніципально-правові норми та муніципально-правові інститути.
9. Навчальна дисципліна «Муніципальне право» та її значення для підготовки юристів.
10. Сучасні концепції розвитку місцевого самоврядування та їх правова природа.
11. Міжнародно-правове регулювання та основні світові тенденції розвитку місцевого самоврядування.
12. Всесвітня декларація місцевого самоврядування. Європейська хартія місцевого самоврядування.
13. Види муніципальних систем в зарубіжних країнах.
14. Правове регулювання та особливості функціонування органів місцевого самоврядування в окремих європейських країнах (на прикладі Польщі та Франції).
15. Концептуальні засади становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні.
16. Конституційна регламентація поняття та системи місцевого самоврядування в Україні. Проблеми співвідношення конституційної та законодавчої регламентації місцевого самоврядування.
17. Система законодавчого регулювання питань місцевого самоврядування. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», як статусний законодавчий акт щодо системи місцевого самоврядування.
18. Підзаконне регулювання питань місцевого самоврядування. Роль локальних правових актів у регламентації порядку організації і діяльності місцевого самоврядування.
19. Поняття та система територіальної організації муніципальної влади в Україні. Особливості правового регулювання територіальної організації муніципальної влади.

20. Адміністративно-територіальний устрій як основа територіальної організації муніципальної влади в Україні.
21. Організація управління територіями на регіональному й субрегіональному рівнях.
22. Організація управління територією територіальної громади.
23. Організація управління районами в місті.
24. Особливості організації управління в населених пунктах та значення старостинських округів.
25. Особливості здійснення муніципальної влади в містах із спеціальним статусом.
26. Поняття та елементи системи місцевого самоврядування.
27. Суб'єкти місцевого самоврядування: система та види. Система органів місцевого самоврядування.
28. Посадові особи місцевого самоврядування як елемент його системи.
29. Форми здійснення місцевого самоврядування як елемент його системи.
30. Система (внутрішньоорганізаційна будова) органів місцевого самоврядування. Критерії побудови оптимальної структури органів місцевого самоврядування.
31. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Ознаки територіальної громади як колективного суб'єкта.
32. Членство в територіальній громаді та його значення для її функціонування. Реєстр територіальної громади: порядок ведення та значення.
33. Компетенція територіальної громади.
34. Загальна характеристика форм здійснення територіальною громадою місцевого самоврядування.
35. Добровільне об'єднання територіальних громад як механізм здійснення реформи децентралізації влади.
36. Сільські, селищні, міські ради в системі представницьких органів місцевого самоврядування. Особливості їх функціонування на територіях об'єднаних територіальних громад.
37. Система та обсяг повноважень сільських, селищних, міських рад.
38. Форми і методи діяльності сільських, селищних, міських рад. Порядок прийняття рішень сільськими, селищними, міськими радами.
39. Правовий статус районної у місті ради (у разі її створення). Взаємодія районної у місті ради з міською радою та міським головою.
40. Специфіка правового статусу, структури та порядку функціонування районних і обласних рад. Взаємодія районних та обласних рад з сільськими,

селищними, міськими радами.

41. Правовий статус та організація роботи голови обласної, районної ради, їх перших заступників та заступників.

42. Правове регулювання діяльності депутата місцевої ради.

43. Порядок обрання депутата місцевої ради та набуття ним повноважень.

44. Права і обов'язки депутата місцевої ради.

45. Форми роботи депутата в раді.

46. Правові аспекти взаємодії депутата місцевої ради з виборцями. Контроль за діяльністю депутата місцевої ради з боку територіальної громади.

47. Підстави та порядок притягнення депутата місцевої ради до відповідальності.

48. Правове регулювання діяльності сільського, селищного, міського голови. Система повноважень сільського, селищного, міського голови.

49. Загальні засади організації і проведення виборів сільського, селищного, міського голови.

50. Форми і методи діяльності сільського, селищного, міського голови. Правові акти сільського, селищного, міського голови.

51. Взаємодія сільського, селищного, міського голови з радою та з її виконавчими органами.

52. Контроль територіальної громади за діяльністю сільського, селищного, міського голови.

53. Поняття, система та види виконавчих органів місцевих рад.

54. Правовий статус виконавчого комітету місцевої ради. Порядок формування та структура виконавчого комітету.

55. Форми і методи діяльності виконавчого комітету місцевої ради. Порядок прийняття рішень виконавчим комітетом.

56. Правовий статус управлінь, відділів та інших виконавчих органів місцевих рад. Співвідношення компетенції виконавчого комітету та управлінь, відділів, інших виконавчих органів місцевих рад.

57. Особливості прийняття та виконання рішень районних та обласних рад.

58. Поняття та правове регулювання діяльності органів самоорганізації населення. Значення органів самоорганізації населення в механізмі децентралізації влади.

59. Правовий статус органів самоорганізації населення. Порядок утворення органу самоорганізації населення.

60. Система повноважень органу самоорганізації населення.

61. Правовий статус старости в системі місцевого самоврядування.

62. Правова, організаційна та територіальна основи діяльності старости.
63. Порядок обрання та припинення повноважень старости. Система повноважень старости.
64. Поняття, ознаки, види муніципально-правової відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Відмінні риси муніципально-правової та конституційно-правової відповідальності.
65. Підстави муніципально-правової відповідальності та муніципально-правові санкції.
66. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед населенням, державою, фізичними та юридичними особами.
67. Механізм притягнення до муніципально-правової відповідальності.
68. Муніципальні права і свободи: система та правове регулювання.
69. Особливості реалізації прав і свобод людини у місцевому самоврядуванні.
70. Система форм демократії участі та їх правове регулювання. Колективні й індивідуальні форми участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення.
71. Місцевий референдум, як найважливіша форма прийняття рішення територіальною громадою.
72. Поняття та порядок проведення загальних зборів (конференції) жителів.
73. Особливості правового регулювання та порядку проведення громадських слухань.
74. Місцеві ініціативи в системі форм демократії участі.
75. Поняття, види, юридичні властивості актів суб'єктів місцевого самоврядування.
76. Нормотворчий процес в органах місцевого самоврядування. Роль постійних комісій місцевих рад у нормотворчому процесі. Правова експертиза проектів актів місцевого самоврядування.
77. Статут територіальної громади, регламент місцевої ради: порядок підготовки, прийняття.
78. Контроль у сфері нормотворчої діяльності органів місцевого самоврядування. Судовий захист прав місцевого самоврядування.
79. Поняття муніципальної служби і її правове регулювання. Право на службу в органах місцевого самоврядування в Україні.
80. Муніципальні службовці: статус, порядок проходження служби, права та обов'язки.
81. Обмеження, пов'язані з прийняттям на службу в органи місцевого самоврядування та проходженням служби. Порядок проведення атестації та

підвищення кваліфікації муніципальних службовців.

82. Особливості правового статусу виборних осіб місцевого самоврядування.

83. Відповідальність за порушення законодавства про муніципальну службу.

Кадрова політика щодо муніципальної служби.

84. Компетенція органу місцевого самоврядування як складна правова категорія. Підвідомчість у структурі компетенції.

85. Поняття та види повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Власні, делеговані, виключні повноваження органів місцевого самоврядування та особливості їх реалізації.

86. Проблеми розмежування повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування.

87. Основні засади делегування повноважень у сфері місцевого самоврядування. Контроль за виконанням делегованих повноважень у сфері місцевого самоврядування.

88. Співвідношення повноважень представницьких і виконавчих органів місцевого самоврядування.

89. Повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо управління комунальною власністю.

90. Повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування в бюджетно-фінансовій сфері.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ

Оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни “Муніципальне право” здійснюється на основі результатів практичних занять, виконання індивідуальної роботи, підсумкового контролю за модулями та іспиту за 100-бальною шкалою.

Результати практичних занять, колоквиумів, виконання індивідуальної роботи, контрольної роботи та тестових завдань оцінюються в діапазоні – 0-40 балів. Підсумковий контроль знань здійснюється у формі іспиту та оцінюється в діапазоні – 0-60 балів.

Конкретний перелік питань, що охоплюють зміст навчальної дисципліни, критерії оцінювання визначаються кафедрою і доводяться до відома студентів на початку навчального року. До білета для іспиту включаються, як правило, три теоретичні питання.

До відомості обліку підсумкової успішності заносяться сумарні результати в балах поточного контролю, індивідуальної роботи студентів та підсумкового контролю знань.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється за такою шкалою.

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	20 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0 – 19

З М І С Т

1. Вступ.....	4
2. Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять, самостійної роботи.....	6
3. Програма навчальної дисципліни “Муніципальне право”.....	8
4. Завдання до практичних занять	14
5. Індивідуальна робота студентів.....	58
6. Поточний та підсумковий контроль знань студентів	59
7. Організація поточного контролю	60
8. Контрольні питання	62
9. Критерії оцінки успішності здобувачів.....	67

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО”

(ступінь “Бакалавр”,
спеціальність D8 “Право”)

У к л а д а ч і: БОДРОВА Ірина Іванівна,
ВЕЛИЧКО Валерій Олександрович,
ГАРАЩУК Ілона Володимирівна,
ЛЯЛЮК Олексій Юрійович,
МУРТІЩЕВА Аліна Олександрівна,
ОМЕЛЬКО Іван Іванович,
СОЛЯННИК Костянтин Євгенович

Відповідальний за випуск *О.Ю. Лялюк*